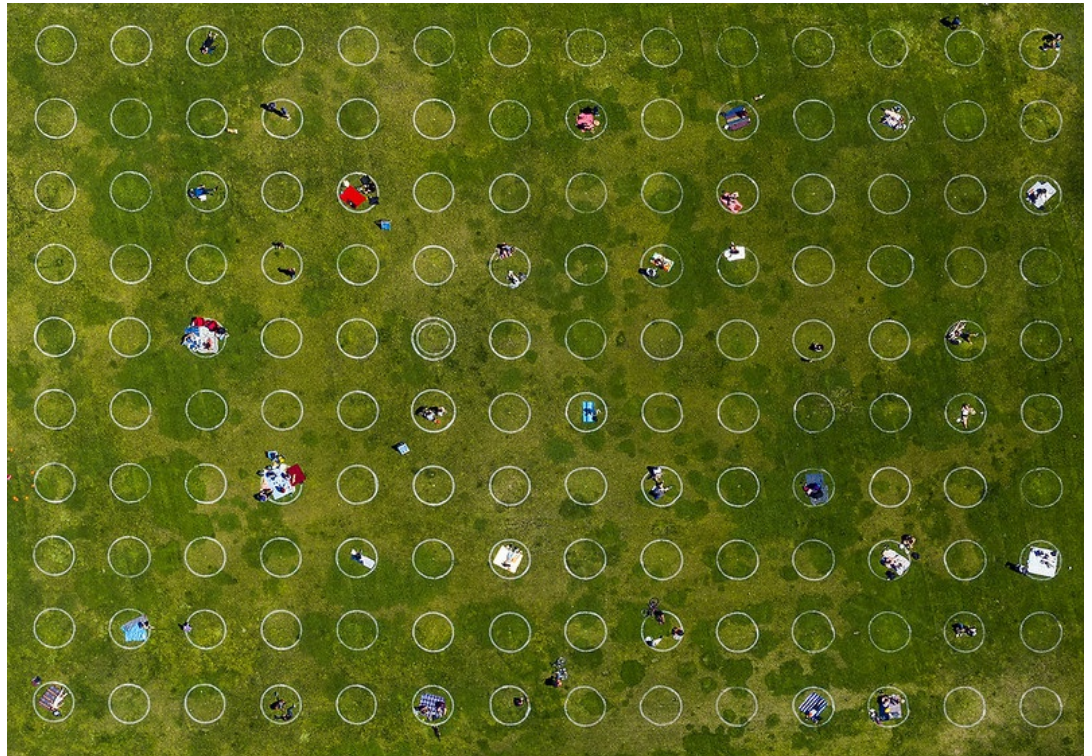

ולרי ברכיה

מכון ירושלים למחקרי מדיניות

ציטוט מומלץ

ברכיה ו. 2020. האם המגפה העולמית תוביל לאורח חיים מקיים יותר? *אקולוגיה וסביבה*, 11(3).

שומרים על ריחוק חברתי, בפארק בסן-פרנסיסקו. מגפת הקורונה יצרה "חלון הזדמנויות", שיש בכוחו להביא לשינוי הרגלים והתנהגויות ולהתגברות על חסמים | צילום: Christopher Michel, Flickr, CC BY 2.0

האם המגפה העולמית תוביל לאורח חיים מקיים יותר?

29 באוקטובר, 2020

גיליון סתיו 2020 / כרך 11(3)

[בקצרה](#)

מתוך הכרה שקדמה טכנולוגית וכלים כלכליים לא מצליחים להביא לצמצום הפגיעה במשאבי הטבע ולהפחתת פליטות גזי החממה לרמה בת-קיימא, מופנית תשומת לב לבחינת דרכים לשינוי אורחות החיים והרגלי הצריכה למקיימים יותר ^[10]. לא רק ששינויים אלה קשים לביצוע, הם אף זוכים להתנגדות הדרג הפוליטי, בייחוד במדינות שתרבות הצריכה שולבה בהן (בכונה תחילה, על-ידי מדיניות ממשלתית ותעשיית הפרסום) עם ערכי חופש, דמוקרטיה, הצלחה, שוויון והשגת אושר אישי ^[14].

שינוי הרגלי צריכה, המושרשים בתוך מדיניות כלכלית-חברתית ובמוסדות הנגזרים ממנה, דורש שינוי פרדיגמה. מגפת הקורונה (COVID-19) יצרה "חלון הזדמנויות", שיש בכוחו להביא לשינוי הרגלים והתנהגויות ולהתגברות על חסמים. אם כן, האומנם מגפת הקורונה תיצור אורח חיים מקיים יותר?

בראשית ימי המגפה הקולות נחלקו בין "השינוי זמני, ואחריו נחזור לדפוסים הרגילים" לבין "ניתן לנצל את ההזדמנות ליירק את אורח החיים". שני סוגי ההתייחסויות לא הפנימו שסגרים יגרמו להאצת מגמות מסוימות ולהאטת מגמות אחרות בעוצמה בלתי צפויה. הדברים אמורים בייחוד בהתייחס לשינוי תהליכים, שאומנם היו נוכחים עוד לפני המגפה אך לא הביאו לשינוי מהותי באורח החיים. כאשר הוטלו סגרים ארוכים ברוב מדינות העולם, הם גרמו להאצה ניכרת של התהליכים הללו – **דיגיטציה וביזור**.

עד לפרוץ המגפה העולמית התקדמה הדיגיטציה בהדרגה, ויצרה אפשרות לביצוע יותר ויותר פעולות יום-יומיות באינטרנט. במציאות של סגרים זינק השימוש באינטרנט להשגת רבים מצורכי היום-יום – בין אם באופן ישיר או באמצעות משלוחים לבית הלקוח (למשל, מוצרי מזון, פארמה ומוצרי בידור). יישומים כגון זום, נטפליקס ואמזון היו כמובן זמינים לפני הסגרים, אבל במהלכם השימוש העולמי בהם זינק. אנשים, שהתנסו בזמינות המקוונת, הקלה והנוחה בתחומים רבים, ענו לסוקרים שהם ידבקו בדפוסי הצריכה הללו גם אחרי המגפה ^[5].

עבודה מרחוק, שהייתה קיימת בקרב אחוזים בודדים מכוח העבודה לפני פרוץ המגפה, זינקה ל-50% במדינות מפותחות, וצפויה להישאר מעל ל-30% בהמשך [13]. מעסיקים ועובדים גם יחד מצאו שהטעונונים כנגד עבודה מרחוק נעשו בלתי רלוונטיים, ושניתן להשיג תועלת רבה מהמעבר, לרבות ירידה משמעותית בביקוש לשטחי משרדים, למקומות חניה ולאספקת שירותים לעובדים (כגון מזון) וחיסכון בזמן ובעלות של נסיעות יוממות. שמירת הקשר בין המעסיקים לעובדים, בקרב העובדים עצמם, ושמירה על מחויבות העובדים לחברה, נעשית לרוב באמצעות שילוב בין עבודה בבית למשך מספר ימים בשבוע וכן יום-יומיים במשרד (או שבוע במשרד וכמה שבועות בבית) [15].

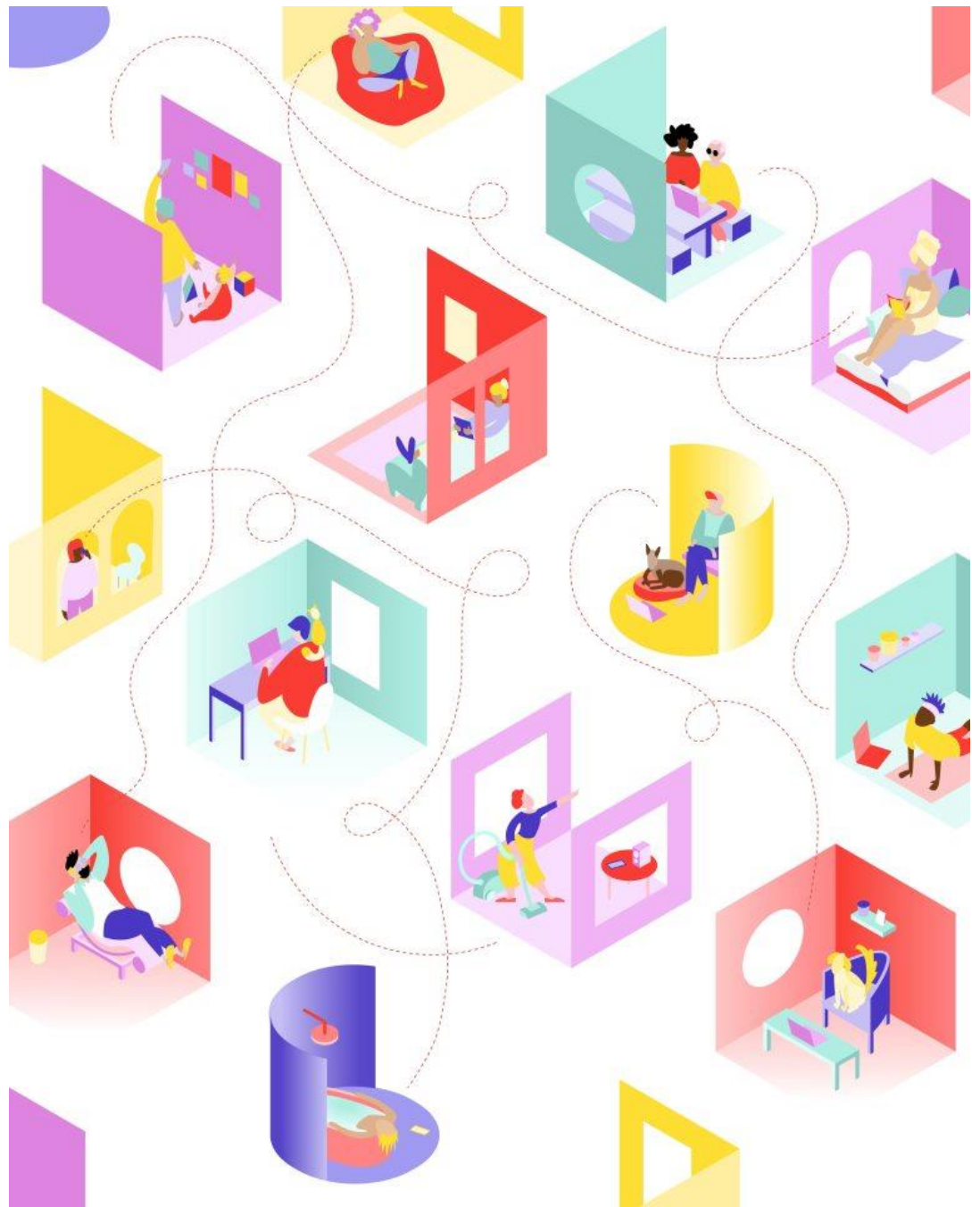
ווינגטון הברה, 20.4.2020. מרכזי ערים נפגעו קשות. שטחי משרדים נשארו עזובים. עסקים ששירתו את העובדים נסגרו, והתיירים לא הגיעו | צילום: Dmbosstone, Flickr, CC BY-NC-ND 2.0

קניות, עבודה, למידה ובידור הפכו לפעולות הנעשות בתוך הבית. אנשים נאלצו לבחון מחדש אם הבית מתאים למילוי מגוון הפונקציות שבני הבית נדרשים לבצע באותו זמן, ואם הבית מאפשר קשר עם המרחב הפתוח. שוק הנדל"ן התאים את עצמו מייד לאותן דרישות חדשות, למשל על-ידי הבלטת קיומן של מרפסות, גינות צמודות ופינות עבודה בנכסים, וכן קידום מכירת בתים מחוץ לערים, שלרוב הם גדולים יותר ועלותם סבירה. אדריכלים הציעו להתאים דירות קטנות על-ידי ריהוט גמיש והפרדות אקוסטיות הניתנות לשינוי.

לפני המגפה התאפיינו בני דור ה-Y בהתכנסות למרכזי ערים, ובהתייחסות למרחבים ציבוריים, מסחריים ופתוחים בערים כאל שטחים המשלימים את שטחי הבתים. הם התפשרו על גודל המרחב הפרטי של הבית, המשמש להם בעיקר לשינה, כדי ליהנות מהחיים ומהחוויות ברחובות התוססים. בשטחים הללו התבצעו אכילה, בידור, פעילויות כושר ועבודה. הם צמצמו עלויות רכישת ציוד באמצעות שימוש במודלים של כלכלה משתפת. אורח חיים שכזה מקדם עירוניות. אנשי הסביבה התחברו לערכי העירוניות, בתקווה שצפיפות דיור גבוהה עם נגישות גבוהה לשירותים הנדרשים תצמצם נסיעות, תפחית פליטות מזהמי אוויר וגזי חממה, תצמצם את העומס על משאבי הטבע, ותספק איכות חיים טובה. חשבנו שמצאנו את הדרך לקיום אורח חיים מקיים.

דרך זו נקטעה בפתאומיות על-ידי הסגרים, שאילצו את כולנו לבחון מחדש את סדרי העדיפויות שלנו, את אורחות החיים, את התאמת הבתים לצרכים החדשים, ואת השימוש בתקציב המשפחתי.

מרכזי ערים נפגעו קשות [11, 9, 4]. במרכזי הערים ירושלים, תל-אביב וניו יורק 25-35% מהעסקים נסגרו [6, 3, 2]. שטחי משרדים נשארו עזובים. עסקים ששירתו את העובדים נסגרו, והתיירים לא הגיעו.

הסגרים אילצו את כולנו לבחון מחדש ובפתאומיות את סדרי העדיפויות שלנו, את אורחות החיים, את התאמת הבתים לצרכים החדשים, ואת השימוש בתקציב המשפחתי.

לעומת זאת, המסחר השכונתי התחזק. ייתכן שהשכונות שירויחו מהמגפה הן אלה המציעות איכות חיים גבוהה, מקומות עבודה במרחק הליכה או רכיבה על אופניים מהבית, ויכולת לספק שירותים נלווים ופעילויות לתושבים ולעובדים. המודל של קיום אורח חיים שכונתי צבר תאוצה לפני פרוץ המגפה. ראש עיריית פריז, אן הידלגו, אימצה מודל של '15 דקות' (כלומר לתושבים לוקח עד 15 דקות להגיע לעבודה או לקחת את הילדים למסגרת החינוכית) והטמיעה אותו בתוכנית הפיתוח של העיר [8,1]. אימוץ מודל השכונות יחייב שינוי מהותי בתוכניות התחבורה בערים – מתוכניות המתבססות על הסעת תושבים מהשכונות למרכז העיר לתוכנית מרובת מרכזים וניידות בקנה מידה קטן (micromobility) בתוך השכונות [7].

חוקרים וארגונים בין-לאומיים בתחום הקיימות קיוו שבעקבות המגפה העולם יבין שיש להתקדם לחברה שוויונית יותר, ושיש להתייחס לסגר כניסוי שלילי (degrowth), שבעקבותיה ירד העומס על משאבי הטבע [12]. במציאות, ממצאים מצביעים על פגיעה קשה במיוחד דווקא באוכלוסיות העניות ובאלה הגרים בצפיפות יתר. הפגיעה עלולה להחזיר לעוני קבוצות שהחלו להיחלץ ממנו. היא עלולה לבלום ואף להסיג לאחור את השגת יעדי הקיימות של האו"ם (UN SDG's) בתחומי העוני

השוויון החברתי.

לסיכום, אומנם עדיין קשה להעריך את ההשפעות ארוכות הטווח של המגפה על קיימות, אך ברור שאם ממשלות יתרכזו בהענקת חבילות סיוע פיננסי ובהעמדת אשראי זול לציבור כדי לעודד אותו לצאת לקנות, נפסיד את ההזדמנות לקדם אורח חיים מקיים יותר.

הידיעה מבוססת על ספר של צוות בין-לאומי של חוקרים בתחום צריכה מקיימת (Echagaray F, Brachya V, Zhang L, and Vergragt P). הספר נמצא בשלבי כתיבה ויפורסם ב-2021 בהוצאת הספרים Routledge.

מקורות

1. דברת-מזריץ ע. 2020. כך הכריע הקורונה את "המשולש" של ירושלים. דה מרקר. 31 ביולי.
2. דברת-מזריץ ע. 2020. [אחד הרחובות המרכזיים בתל אביב חלה בקורונה – ומת](#). דה מרקר. 17 ביולי.
3. דומק ר. 2020. ניו יורק מתה: מה שלא עשו 11 בספטמבר ומשבר 2008 – עשתה הקורונה. דה מרקר. 1 בספטמבר.
4. קסלר נ, קליין ע, ... ולוי ע. 2020. יישום מדיניות עבודה מרחוק בישראל – סיכום ותובנות של ועדת מומחים. תל-אביב: האגודה הישראלית לאקולוגיה ולמדעי הסביבה.
5. Accenture. 2020. [How COVID-19 will permanently change consumer behavior](#). Survey conducted April 2–6 2020
6. Alfredsson E, Bengtsson M, Szejnwald Brown H and Isenhour C. 2018. Why achieving the Paris Agreement requires reduced overall consumption and production. *Sustainability: Science, Practice and Policy* **14**(1): 1-5
7. van Audenhove F-J, Rominger G, Eagar G, et al. 2020. The future of mobility post-COVID. *Arthur D Little*. July 2020
8. Bacevice P, Mack J, Tehrani P, and Triebner M. 2020. [Reimagining the urban office](#). *Harvard Business Review*. August 14
9. Batty M. 2020. [The Coronavirus crisis: What will the post pandemic city look like?](#) *Environment and Planning B: Urban Analytics and City Science* **47**(4): 547-552
10. Echagaray F, Brachya V, Zhang L, and Vergragt P. 2020. Understanding post corona lifestyles for framing sustainability policy. SCORAI 4th International Conference. 10-12 June 2020
11. Florida R and Pedigo S. 2020. How our cities can reopen after the COVID-19 pandemic. 1 May
12. Isenhour C. 2017. When gestures of change demand policy: Social change and the coming of post consumer society. In: Cohen M, Brown H, and Vergragt P (Eds). *Consumer society and social change*. Abingdon (UK): Routledge
13. OECD. 2020. [Building back better: A sustainable, resilient recovery after COVID-19](#)
14. Pisano C. 2020. Strategies for post COVID cities: An insight to Paris En Commun and

.Milano 2020. *Sustainability* **12**(15): 5883

Whittle N. [Interview with Carlos Moreno 'welcome to the 15 minute city'](#). *Financial Times*. 17 July .15